

heeft, ende alsoo van deze twee deelen by een gevoegt, eenen Mensche geworden is, ende nochtans gheen twee Persoonen, hoewel de voorseyde twee deelen by een gevoegt zijnde, eenen Mensche maekken. Alsoo en segghen wy ook niet, dat de persoon des Soons des eeuwighen Gods, eenen persoon op hem selven ghebleven zy.....

Evenals prof. Waterink zou ik onder deze woorden van de Brès (voornamelijk om den aanvang en de constructie) mijn handtekening weigeren te plaatsen. Anderen — zie ons vorig nummer — zouden óók weigeren. Toch kunnen we van harte de belijdenis onderschrijven, waarin deze dogmatische inzichten niet verwerkt zijn, hoewel ze natuurlijk méde achter de gekozen formulering liggen. Wat moet nu de figuur van prof. Waterink's protest, als hij als één der velen zich nadrukkelijk losmaakt van de Brès' dogmatisch inzicht? De Brès (205 a) begrijpt de ziel onder den persoon.

Het is voor wie de Brès kent, duidelijk, dat hij den term onpersoonlijk menschen natuur niet aanvaardt, ook niet op gezag van den dogmaticus der Vrije Universiteit. Behalve wat we hierboven citeerden, en vroeger reeds uit den reformatietijd naar voren brachten, wijzen we op het volgende:

a) Volgens de Brès maken de twee naturen samen „een eenigen Heere“ (168 b),

„ende dese Menschelijke Naturen en was geen Persoon op haer selven, oft bysonder van het Woort verscheyden. Waer het sake dat wy seyden, dat de eeuwige Sone Gods eenen Persoon aangenomen hadde, die t'eenigher tijdt van den Woorde verscheyden is geweest, soo soude haer (d.w.z. der wederdoopers, K. S.) seggen eenen schijn moghen hebben: Maer alle onse woorden en luyden doch niet anders, dan dat de Sone Gods met der Menschelyker naturen t'samen gevoegt, ende daer met vereenicht geworden is, maer niet met eenen Persoon. Wy en segghen niet, dat de Sone Gods in den lichaem Marie in eenen gantschen persoon ghecomen zy, bestaende in Ziele ende Lichaem, ende dat hy daer verscheydenlyk in gewoont heeft met zynen persoon (ghelyk als Nestorius seyde) verdeylende ofte scheydende alsoe de Naturen, als dat hy daer van twee personen maekte. Maer wy ghelooven ende belyden, dat de Sone Gods de Menschelyke Naturen van Maria door de werckinghe des H. Gheestes, ende door de crachtige omschaduwinge des Alderhoogsten, ontfangen heeft, ende dat hy van der Maget Maria ghegeneert is, in sulker voeghen, als dat de Goddelijke naturen met der Menschelyker, door onwisprekelyke wijze, t'samen gevoegt ende vereenicht, ende alsoo tot eenen eenigen Persoon gheworden is (169 a).

Een oogenblik later ziet de Brès er niet tegen op, te spreken van een deel van den Persoon van Christus, in onderscheiding dan van „den gantschen Persoon“ (170, b); hij spreekt trouwens ook bij Adam van een persoonsdeel (205 a). Volgens hem is er „door de eenicheyt der twee substantiën (naturen, K. S.) eenen eenighen persoon“ (158 a); de twee naturen „maken“ één persoon (158 a), en in dien éénen persoon heeft Christus „het Officie oft het Ampt des Middelaers ghecoëffent ende ghebruyckt“ (159, b).

Van de Brès maar niet meer.

Van Ursinus, die den persoon (van Christus) het concrete noemt²⁾, ook maar niet meer.

Van het heele geval maar niet meer.

Alleen nog dit ten besluite: prof. Waterink heeft gevraagd: waarom onze leidende organen niet „in het geweer kwamen“ tegen..... dr Zuidema en dr Janse.

Antwoord: die leidende organen hebben daartoe geen goede reden. Hadden zij die, dan kreeg prof. Waterink niet in de laatste plaats een beurt.

Maar hij vergiste zich.

K. S.

2) Tract. Theol., Neustadti, 660.

Is Rome „Kerk“ volgens Calvin?

Onze lezers herinneren zich uit ons vorig nummer, dat prof. Dijk nog in 1939, in een beschouwing over de pluriformiteitsdebatten van tegenwoordig, handhaafde wat hij reeds in 1920 in overeenstemming met de „Heraut“ van dien tijd had geponeerd, dat n.l. Calvin nooit den naam Kerk aan Rome zou ontzegd hebben. Reeds hebben we verleden week die stellige bewering onjuist genoemd. We gaan daarmee thans verder. Niet, om den strijd te vergrooten, maar om den invloed te breken, die van uitlatingen als van prof. Hepp tegen ds Feenstra uitgaat, en aan te toonen, dat we onzen strijd tegen de pluriformiteitstheorieën niet voor niets hebben aangediend als poging tot reformatie der kerk. Het oude spoor werd verlaten en moet weer teruggevonden worden. Nu men wat ik thetisch schreef, antithetisch bestrijdt, moet ik wel spreken. En waar ik nog al ingrijpende klachten uitte, ben ik wel bewijs schuldig. Wie dat niet geven wil, moet maar liever niet klagen.

Het gaat ons in dit alles alleen om het goed lezen der belijdenis, die accoord van gemeenschap is. Wij duchten hierbij niet het gevaar, dat men ons zal gaan verdenken van antipapisme. Tegenover het communisme, het nationaal-socialisme, en andere verderfelijke stroomingen, doen roomschen soms beteren dienst dan hier en daar dragers van den gereformeerden naam. We zitten dan ook heusch niet in het schuifje van wijlen dr A. J. Th. Jonker, die in 1889 bij Bredée te Rotterdam een tegen „De Standaard“ gerichte bro-

chure gaf onder den titel: „Kalvinistische Ingenomenheid met Rome“. En kersteniaansche sympathieën zijn ons eveneens vreemd. Rome heeft een intellectuele beteekenis van den eersten rang; ook apologetisch kunnen wij Rome niet missen, ondanks diepe verschillen.

Maar wanneer het zóóver komt, dat onder ons ook het kerkbegrip, en de waardeering van het kerk-instituut en van de institutaire eenheid zou moeten bepaald worden onder den invloed eener beschouwing, die ontkent, dat Calvin den naam van kerk aan Rome ooit ontzegd heeft, dan kan men alle „antipapisme“ verfoeien, en nochtans de sterke woorden die Calvin tegen Rome aandurfte, naspreken willen. Het spijt me, maar dan heeft Jonker sommige uitspraken van Calvin beter gelezen.

Ten bewijze nu, dat Calvin — geestelijke vader onzer belijdenis — over Rome anders oordeelt, dan „De Heraut“ en prof. Dijk beweerden, wijzen we op enkele getuigenissen.

We letten eerst op Calvijn's bespreking van Jeremia 27:16. Naar de vertaling van prof. Aalders staat daar: ook tot de priesters en tot heel het volk heb ik gesproken: zoo zegt de Heere: goef geen gehoor aan de woorden der profeten, die u profeteeren: zie, het geroel van 's Heeren huis zal teruggebracht worden..... enz. Hier gaat het dus tegen leugenprofeten. In zijn verklaring laat Calvin zich zeer ongunstig uit over de roomsche bisschoppen. Hij geeft een opsomming van de kenteekenen van hun verval, en constateert dan, dat God hen daarom te schande maakte¹⁾, zooals onder het Oude Testament, „onder de wet“, ook reeds den priesters van Israël overkomen is. Zooals latstgenoemde de valsche profeten steunden en recommandeerden, zoo sturen vandaag de roomsche bisschoppen hun monniken er op uit, en dergelijke praatjesmakers, rederijkers (rabulæ), die 'domme volke naar hun spreekgestoelte weten te trekken. En waarop komt hun boodschap altijd maar weer neer? Wel, men moet maar acht geven op de heilige Katholieke Kerk. Wat is die Katholieke Kerk? Als de paus een synode saamroept, dan zullen daar wel die heeren-met-demyter zetelen: maar waar dient het toe? Om vast te stellen, wat dien rederijkers, (praatjesmakers, rabulæ, het woord kan ook rechtsverdraaiers beteekenen), die nu eenmaal de officieele disputvoerders zijn, belft. Wij zien dus, dat onder het pausdom alle dingen zóó in de war gelopen zijn, dat die verschrikkelijke ontbinding in niets van de vroegere zich onderscheidt²⁾.

Vervolgens, — als Calvin zijn preek houdt over Efeze 2:19—22, dan komt daarbij (51, 429) ook weer de roomsche kerk ter sprake. Waarop, zoo vraagt Calvin, waarop zijn de roomschen gefundeerd? Op hun concilies en decreten, op gedachten spinsels van menschen, die naar hun meening hoog boven de Schrift uit steken. Maar de Kerk moet op het Woord en op Christus zelf gegrond zijn; daarom, zoo besluit Calvin de treffende passage (51, 432), verdient de hoon en de amaad, dien de roomschen onzen Heere Jezus Christus aandoen, dat Hij hen afwijst, en dat zij daardoor zijn afgesneden van de Kerk Gods³⁾. Wat de roomschen Kerk noemen is een monster, want er is geen hoofd, in zooverre Jezus Christus er niet boven staat, en zelfs part noch deel er heeft⁴⁾. In een preek over Daniël 12:5—7 keert die klacht, nu geheel zonder eenige beperking, terug. De roomschen beroemen zich wel op den naam van Kerk, maar — als zij van de Kerk spreken, beteekent dat niet meer, dan dat zij gewagen van een lichaam zonder hoofd⁵⁾. Christus alleen is het Hoofd der Kerk.

In zijn preek over 1 Cor. 10:15—18 constateert Calvin, dat men van oordeel kan zijn, dat onder het pausdom de Kerk heel en al opgeheven is, verdwenen is: et de là on peut juger qu'en la Papauté l'Eglise a esté de tout abolie..... Hoe zal men daar de Kerk Gods zoeken? Puis qu'ainsi est, comme cherchera-on là Eglise de Dieu? (49, 660/1).

De Kerk zoekt men in Rome tevergeefs, zoo verzekert Calvin. Als hij Hosea (2:2) hoort eischen, dat de kinderen Israëls zullen twisten met hun „moeder“, twisten, „omdat zij“, zegt de Heere, „mijne vrouw niet is en Ik haar man niet ben, opdat zij hare hoerij wegdoe van haar aangezicht en haar overspel van tusschen hare borsten“, dan beluistert Calvin daarin een ook tot ons gerichte vermaning, om in gevallen, waarin wij zelf voor het probleem van ontrouw der Kerk staan, ons niet te velen met de verzekering dat de Kerk dan toch maar des Heeren bruid is, en dat de Heere toch niet ontrouw is? Zoo spreken de roomschen. Maar intusschen bedenken zij niet, dat hun moeder met velerlei ontucht geheel en al bezoedeld is; ze bedenken niet, dat zij verworpen is, omdat de Heere niet langer zóó veel schanddaden van haar kon verdragen⁶⁾. Niet de Heere gaf van Zijn kant den scheidsbrief aan Zijn kerk; die is er wel, maar niet God is daarvan de oorzaak. In zijn commentaar op Hosea 4:5 geeft Calvin soortgelijke beschouwingen (42, 273).

Daarom — aldus in de preek over 2 Tim. 3:14, 15 — mogen de roomschen wel stoffen op hun moeder, de heilige kerk, maar die kerk, die zij hun moeder noemen, is een school des Satans, die Jezus Christus heeft opzij gezet en uitgebannen⁷⁾.

Dat is geen krasse uitspraak, in het vuur der rede onbedacht ontvallen, want in de reeds genoemde preek over Daniël 12:5—7 keert haast letterlijk dezelfde klacht weer; thans heet de roomsche kerk een synagoge der hol⁸⁾. De papisten kunnen parades houden,

dat de kleine kinderen er bang van worden, en ze denken zoo, dat ze met hun mooie gezicht voor de kerk moeten worden aangezien. Maar de Schrift leert het wel anders⁹⁾. Ook Hosea 2:32 weersprekt Rome, als het, wijzend op zijn groote getallen, den kerknaam ten onrechte voor zich opelscht¹⁰⁾. Durven de roomschen luidkeels zichzelf kerk, en ons schismatiek noemen? Welk een dwaasheid: het valt gemakkelijk aan te toonen, dat zij niets hebben van het heilige gezag der kerk¹¹⁾.

Kerk? Maar naar Handelingen 2:42 is men daar volhardende in de leer der apostelen, in de gemeenschap, de breking des broods en de gebeden. En dat zijn vier kenteekenen, waaruit men het ware en echte aangezicht der kerk kan onderscheiden. Vraagt men dus naar de ware kerk van Christus? Hier staat haar beeld geteekend, en daaruit kan men wel zien, hoe frivool de eigenroem der roomschen is, als ze in opgeblazenheid den kerknaam uitbazunen, en dat niet-tegenstaande hun zonde tegen de leer der apostelen — men kan de dwaze aanmatiging van de annexatie van den eernaam der kerk voor de roomschen zonder veel moeite weerstaan¹²⁾.

Ware kerk? Maar Jesaja (33:22) noemt den Heere onzen rechter en wetgever; welnu, dáár is de ware kerk, waar Hij als zoodanig wordt erkend. Onder welken schijn durven dan de roomschen al maar door van kerk praten, waar ze toch de ware regeering der kerk, gelijk door Mozes, de profeten en Christus deze is ingesteld, verwerpen en hun eigen verzinssels en kramertjes daarvoor in de plaats stellen¹³⁾?

Rome ontzien als kerk? Maar het moet ons gaan als Ezechiël, tot wien gezegd werd (2:6): en gij, menschenkind, vrees niet voor hen en vrees niet voor hun woorden, wanneer zij u weerstaan en verwerpen. Zoo moeten ook wij niet bang worden, als die machtige, dreigende roomschen verwaard constateeren, dat zij de kerk zijn, en dit willen bewijzen onder beroep op ononderbroken, dóór-loopende successie (van de dagen van Petrus af) en met andere argumenten; het behoort op ons geen indruk te maken, als zij luidkeels en verbaarlijk met den kerknaam en met de apostolische autoriteit ons aan boord komen¹⁴⁾.

Mischien is nog wel het duidelijkst, wat Calvin opmerkt bij de behandeling van Jeremia 18:18. Een tekenende episode: de profetie van Jeremia, aldus prof. Aalders, „blijst den haat van zijne tegenstanders aan tot een fellen gloed. Ze staken de hoofden bij elkaar en kwamen overeen een aanslag tegen hem te ameden. Dat motiveeren ze op de volgende wijze: 'nooit ontbreekt onderrichting aan een priester, of raad aan een wijze, of een woord aan een profeet'. We laten de uitlegkundige kwesties verder rusten; het gaat om Calvin en Rome. Calvin zet zich dadelijk schrap: als hij die brutale zelfverzekerde autoriteitjes van Israël ziet conspireeren, en hun zelfvertrouwen hoort teekenen, dan merkt hij op: die behekste priesters hebben genoeg aan hun mooien titel, maar o wee, kijk niet naar de werkelijkheid. Nog duidelijker¹⁵⁾ zijn in Rome de verhoudingen. Calvin geeft dan een lange lijst van al de argumenten waarmee Rome zich als kerk aandient; het is een repetitie van al wat we al tegenkwamen.

En nu gaat Calvin vergelijken. Die priesters uit Jeremia's dagen waren tenminste nog wettig geroepen, en ook was daar nog de kerk. En die oudsten uit Jeremia's omgeving konden nog hun gezag laten gelden. Het volk van den ouden dag was nooit zonder profeten; zij konden dus makkelijk genoeg het eenvoudige volkje op aleptouw nemen. Maar als we nu eens gaan vergelijken, dan komt dat roomsche „allegaatje“ (colluvies) er nog niet eens zóó goed af, dan staat het nog heel wat ten achter bij de Joden van eertijds. Want als zij beweren, de kerk te vertegenwoordigen, dan is juist dat het fijne puntje, waar alles om draait; en dan zullen ze tenslotte er niet om heen kunnen, de principiele vraag te entameeren, wat de kerk nu eigenlijk wel is. Zijn we dáárover uitgepraat, dan krijgen we een tweede kwestie: of zij n.l. wettige bisschoppen en hoogwaardigheidsbekleeders zijn. Want hun roeping is niet in Gods Woord gegrond, ze zijn met z'n allen niets anders dan scheurmakers (schismatieken), hetgeen men trouwens ook onder verwijzing naar hun eigen kerkelijke rechtsregelen kan aantoonen; heden ten dage toch heeft een kerkrechtelijke verkiezing bij hen niemandal te beteekenen. Conclusie: die roeping, waarop ze zoo driest en zoo brutaal prat gaan, bestaat eigenlijk niet meer.¹⁶⁾

Me dunkt, deze en dergelijke uitspraken zijn duidelijk genoeg. Tegenover „De Heraut“ en prof. Dijk houd ik vol, dat Calvin wel degelijk aan Rome den naam kerk ontzegd heeft; en ik voeg eraan toe, dat ik niet goed versta, hoe men, om de pluriformiteit der kerk te verdedigen, zoo kras schrijven kan als prof. Dijk het deed: „n l m e r (!) heeft Calvin aan de roomsche kerk den naam Kerk en het praedicaat christelijk ontzegd.“ Het meest frappante in heel dit vriendschappelijk (maar niet overbodig) debatje vind ik nog, dat ik voor het schrijven van bovenstaande regelen geen enkel geleerdheidsvertoon en geen bijzondere inspanning noodig heb gehad. Wat ik hierboven schreef, was voor iedereen gauw genoeg bij elkaar te lezen: een paar aantekeningen uit het register op Calvijn's werken maken, — en de stof ligt zóó voor 't grijpen. Van het beschikbare materiaal heb ik slechts een heel klein gedeelte gebruikt; de overige kan ik het met tientallen van gelijkelijk sprekende uitlatingen van Calvin aanvullen.

Toch hangen sommigen zóó erg aan een pluriformi-

teits-
voorin-
lievel-
voor
dat p-
boven-
delijk-
kerke-

Laa-
waare-
wantr-
zelf.
te sch-
wat o-
tegen-
leven-
maar-
hoe la-
ven v-
stroom-
voorg-
men.

geen-
wezig-
genom-
beter-
e c o-
dus a-
Kerke-
nu toe-
om de-
hande-
(612)-
priant-
waarv-
der sk-
houde-
rooms-
t u s-
ben H-
ma t-
(633)

Even-
gecom-
Go d-
Hij
advies-
land".
Wij

1)
ignom-
2) C-
sedeb-
rabul-
Ergo-
tamen

3) e-
de Die-
4) c-
car il-
sa pre-
portions

5) M-
l'Eglise-
s'is pa-
6) S-
suum.

7) E-
une sy-
Christ-

8) A-
banni-
toutesf-
(42, 12-

9) e-
estre r-
totalen-

10) titul-
11) plei-
qu' il-
est fac-

12) a-
iactanti-
quinn-

13) perit-
titulum-
refeller-

14) quae-
igitur p-

15) aut-
hodie-
nomen-

16) Jeremi-
sacerd-
tam s-

17) iactaba-
ille au-
prophet-

18) negoti-
colluvie-

19) Indica-
ecclesia-
ad illu-

20) consti-
episcop-
in ver-
stat ex-